

Наталія ЛОБКО
(Суми)

“ЧЕРНИГОВСКИЕ ГУБЕРНСКИЕ ВЕДОМОСТИ” ЯК ДЖЕРЕЛО ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Важливе значення для генеалогічних досліджень в Україні мають “Черниговские губернские ведомости”. На сторінках цього видання друкувалися матеріали родинних хронік та дворянські родоводи. Однак як генеалогічне джерело “Ведомости” українськими істориками детально не досліджувалися. Частково цих питань торкалися у своїх роботах О. Оглоблин, О. Румянцева, В. Томазов.

Видання та редагування “Черниговских губернских ведомостей”, започатковане у 1838 р., велося при губернському правлінні. Спочатку це був щотижневик, з 1886 р. виходили двічі на тиждень, а з 1894 р. – кожного дня. З кінця 40-х до початку 70-х рр. XIX ст. “Ведомости” складалися з двох частин: офіційної та неофіційної. Саме у неофіційній частині друкувалися статті з історії, археології, етнографії не лише Чернігівської губернії, а і всього “малоросійського” краю в цілому.

Поштовхом до друку джерельних матеріалів на сторінках видання було звернення редакції в № 25 за 1852 р. до передплатників та читачів з проханням: “присылать старину, именно – фамильные бумаги, завещания, письма, записки и тому подобное”. І вже в № 33–34 були надруковані коротка історія походження роду Ханенків та матеріали з родинного архіву генерального хорунжого Миколая Даниловича Ханенка. Саме в “Черниговских губернских ведомостях” у 1853 р. була опублікована одна з перших генеалогічних розвідок О. М. Лазаревського – “Чуры или Цуры”¹.

З 1856 р. у цьому часописі почав друкуватися граф Г. О. Милорадович, який пізніше став відомим родознавцем українського дворянства. Так, у № 32–34 він опублікував декілька статей про рід Милорадовичів під назвою “Биографические очерки замечательных Милорадовичей”². Упродовж 1858–1860 рр. читачі мали змогу ознайомитися з добіркою його статей “Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии”³. Цінність цих статей в тому, що дослідник зібрав всі відомі на той час джерела, які містять інформацію про відомих людей, в тому числі й генеалогічного характеру. У 1858 р. він підготував біографічний нарис про діда Василя Туманського та родовід Туманських⁴.

У 1860 р. було надруковано родовід Кирила Розумовського, останнього гетьмана України, та коротке пояснення до нього, в якому дослідник (прізвище його не вказане) стверджував, що цей рід бере початок від князів Рожинських і тільки прадіда “блаженного государя Разумовского Романа за быстроты ради природного ума в народе начали называть Розум”⁵.

Наприкінці 50-х рр. XIX ст. на сторінках “Черниговских губернских ведомостей” друкувалися генеалогічні розвідки місцевого красназнавця лікаря Степана Носа. У статті “Историческая заметка о лицах, принадлежавших к фамилии Нос” він писав: “Если бы семейные памятники ценились снисходительным вниманием самой семьи, какие бы можно составлять фамильные истории, как бы приятно было любознательному потомку прочесть деяния, поступки и происхождение своих предков, которые весьма часто отличаются оригинальностью, остротою, своевременным характером и складом душевным. В них то мог он изведать какие способности проявлялись в его роде, какой дух, какой характер существовал. Заботясь об уяснении фамильных принадлежностей, мы уясняем и жизнь целого народа. Разве сведения о части не пополняют сведения о целом?”⁶

Пізніше цей дослідник опублікував на сторінках відомостей статті, присвячені полковникам Калакгану, Жураківському, роду Харевичів⁷.

З початку 70-х рр. XIX ст. неофіційна частина відомостей перестала видаватися, і лише з середини 80-х рр. її знову було відновлено. Тематика статей залишилася незмінною. В 1884 р. опублікована стаття “Сказание о роде дворян и графов Милорадовичей”⁸. Пізніше в неофіційній частині будуть вміщені родовід князів Барятинських, відомості про роди Татищевих, Галаганів⁹. Про рід Милорадовичів писав і К. Іходипович¹⁰.

Варто відмітити, що з 1889 р. спостерігається значне збільшення на сторінках видання статей з генеалогії дворянства. Це можна пояснити тим, що тогочасним предводителем дворянства Чернігівської губернії був Г. О. Милорадович.

Майже у кожному номері видання за 1889 р. і до середини 1890 р. друкувалися списки чернігівських дворян станом на 1783 р. А з № 15 по № 98 за 1890 р. були опубліковані родоводи малоросійських дворян та цикл статей під спільною назвою “Черниговское дворянство (из архива дворянского депутатского собрания)”. Так, в № 92 вміщено відомості про дворян, які були записані до 4-ї частини родовідної книги, у № 99, 101, 102 – до 5-ї.

Одночасно друкуються й інші добірки статей, які містять інформацію генеалогічного характеру. У № 36 за 1890 р. опубліковані відомості з гербовника Бобринського, що був виданий Сенатом у 1890 р., зокрема, перелік (у хронологічному порядку) відомих прізвищ. Згідно цього переліку, найдавнішими прізвищами були – Дунін-Борковський (відоме з 1124 р.), Милорадовичі – 1303 р., Александровичі – 1430 р., Кочубеї – XVI ст. і т. д.

Упродовж 1891 р. надруковано родоводи Полетик¹¹, Антоновських¹², а наступного року – родоводи Юскевич-Красковських, Божичів, Косачів, Головачевських, Стожків, Демидовських, Порохонських, Кленусів, Посудевських, Покотилів¹³. Автором цих родоводів був Г. Милорадович, про що свідчить примітка до № 51: “помещая в ЧГВ описание родов губернии, составитель их гр. Милорадович предпринял издать историю всех родов дворян в одном томе. Нынешние работы нужно считать только подготовительными и как бы материалом для полного сочинения”¹⁴.

Як відомо, у Чернігові були зосереджені найбільші комплекси матеріалів з історії Лівобережної України XVII–XVIII ст. Сюди перевезено з Глухова матеріали другої Малоросійської колегії, Генеральної військової канцелярії. До того ж у Чернігові був багатий документальний матеріал Чернігівської казенної палати та архів дворянського депутатського зібрання, де зберігалось багато оригіналів і копій давніх документів, важливих для вивчення соціальної історії України. У свій час ці документи опрацював О. Лазаревський, який 1892 р. (з № 27) друкував “Опись Конотопской сотни. 1711 г.”. В передмові до “Опису” укладач зазначає, що “подобных описей других частей Малороссии за то же время, нам не приходилось встречать”¹⁵. Опис також містить генеалогічну інформацію, яку можна використати для дослідження козацьких родоводів, адже під час перепису в реєстр записували місце проживання чоловіка, його ім’я, прізвище, стан (“конний”, “пеший”, “посполитый”, “дворовый”, “мирочник”, “мельник”, “козак”).

Окрім родоводів в “Черниговских губернских ведомостях” надруковано декілька статей, присвячених історії “малороссийского дворянства”. Це статті неказаного автора “Малороссийское дворянство”¹⁶, О. Єфименко “О малорусском дворянстве”¹⁷, О. Марковича “Историческая и статистическая записка о дворянском сословии и дворянских имуществах Черниговской губернии”¹⁸. У 1892 р. опублікована стаття “Гербы малороссийских дворянских фамилий”¹⁹.

У 1893 р. редакція “Ведомостей” опублікувала уривок з книги В. С. Іконнікова “Опыт русской историографии” під назвою “Малороссийские частные архивы”²⁰. У своїй розвідці автор зупинився на характеристиці родинних архівів А. І. Ханенка, Марковичів, Сулими, Милорадовичів, Галаганів, Забіл, Судненків, а також колекції документів Горшенкова, Лашкевич.

Неофіційна частина ЧГВ видавалася більше 60-ти років і за цей час на її сторінках було надруковано значну кількість статей, що містили генеалогічну інформацію. Більшість статей присвячено генеалогії дворянства, що дає змогу простежити родоводи української провідної верстви тогочасного суспільства, а також детальніше дізнатися про історичне минуле своїх предків.

¹ Лазаревський А. М. Чуры или Цуры // Черниговские губернские ведомости (далі ЧГВ). – 1853. – № 17.

² Милорадович Г. Биографические очерки замечательных Милорадовичей // ЧГВ. – 1856. – № 32–34.

³ Милорадович Г. Указание биографических сведений о замечательных людях Малороссии // ЧГВ. – 1858. – № 35; 1859. – № 20–21; 1860. – № 11.

⁴ Василий Григорьевич Туманский (биографический очерк) // ЧГВ. – 1858. – № 28–32.

⁵ Биографии достопамятных малороссиан // ЧГВ. – 1860. – № 11.

⁶ Нос С. Историческая заметка о лицах, принадлежавших к фамилии Нос // ЧГВ. – 1859. – № 7.

⁷ Нос С. О полковниках Носе, Калакгане, Жураковском // ЧГВ. – 1889. – № 9; Нос С. Род Харевичей // ЧГВ. – 1890. – № 16.

⁸ Сказание о роде дворян и графов Милорадовичей // ЧГВ. – 1884. – № 43.

⁹ Князья Бяратинские (краткая родословная) // ЧГВ. – 1885. – № 15; Дворяне и графы Татишевы // ЧГВ. – 1885. – № 15.

¹⁰ Іходипович К. Происхождение дворянской и графской фамилии Милорадович // ЧГВ. – 1887. – № 46.

¹¹ Род Полетик. Происхождение и история их семейной хроники. // ЧГВ. – 1891. – № 39, 42.

- ¹² Род дворян Антоновських (происхождение сего рода) // ЧГВ. – 1891. – № 44, 45.
¹³ ЧГВ. – 1892. – № 7–10, 25, 26, 45, 51, 53.
¹⁴ ЧГВ. – 1892. – № 51.
¹⁵ Опись конотопской сотни. 1711 // ЧГВ. – 1892. – № 27.
¹⁶ ЧГВ. – 1890. – № 10–15.
¹⁷ ЧГВ. – 1892. – № 7–10.
¹⁸ ЧГВ. – 1894. – № 56, 58, 59, 60, 64–69.
¹⁹ Гербы малороссийских дворянских фамилий // ЧГВ. – 1892. – № 7–10.
²⁰ Иконников В. С. Малороссийские частные архивы // ЧГВ. – 1893. – № 19–23.